

١٠٤٩١٠

دانشگاه شهید بهشتی

برآورد بخش مواد مغذی با استفاده از تکنیک همبندی

پایان نامه ارائه شده به گروه اقتصاد

دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی

دانشگاه شهید بهشتی

برای دریافت دانشنامه کارشناسی ارشد

در رشته علوم اقتصادی

توسط:

الهام غلامی

۱۳۸۶ / ۸ / ۲۷

استاد راهنما:

دکتر کامبیز هژبرکیانی

تیر ماه ۱۳۸۶

۱۰۴۹۱۰

کتابخانه مرکزی
دانشگاه شهید بهشتی
تهران

تقدیم به :

اولین بمقشع مادر

مهربانترین بمسود پدر

و تمامی آنهایی که شادمان از موفقیتهم می شوند.

برگه تاییدیه پایان نامه

عنوان پایان نامه : برآورد کشتش مواد مغذی با استفاده از تکنیک همجمعی

نام دانشجو : الهام غلامی

دوره : کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه شهید بهشتی

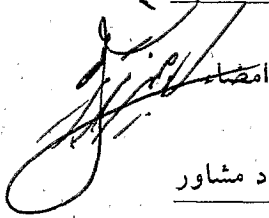
این پایان نامه در جلسه مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۴ با نمره ۱۹/۵ و درجه عالی مورد تأیید اعضاء کمیته

متشکل از استادان زیر قرار گرفت:

استاد راهنما

دکتر هژبر کیانی

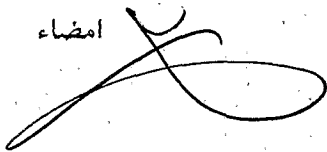
امضاء



استاد مشاور

دکتر تفضلی

امضاء



استاد ناظر

دکتر نوفرستی

امضاء



اذعان

این پایان نامه توسط اینجانب در دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی دانشگاه شهید بهشتی در فاصله زمانی اردیبهشت ماه ۱۳۸۴ تا خرداد ماه ۱۳۸۶ نگارش و تدوین گردیده است. مطالب این پایان نامه یا بخشی از آن برای دریافت هیچ مدرکی به این دانشگاه یا دیگر دانشگاه‌ها ارائه نشده است.

الهام غلامی

خرداد ۸۶

تقدیر و تشکر

اتمام این پایان‌نامه بدون کمک و همفکری اساتید محترم و دوستان عزیزم که به‌نحوی مرا از مساعدت و همیاری خود بهره‌مند نموده‌اند، ممکن نبود. از این‌رو، به جاست از محضر یکایک این عزیزان تشکر و قدردانی نمایم.

جناب آقای دکتر کامبیز هژبر کیانی، استاد محترم راهنما که نه تنها در انتخاب موضوع، جمع‌آوری منابع و مأخذ و هر چه بهتر شدن غنای تئوریک کار مرا هدایت و راهنمایی نموده‌اند، بلکه همواره در تمامی بعدهای زندگی‌ام چون پدری مهربان پیگیر کارهایم بوده‌اند.

جناب آقای دکتر فریدون تفضلی، استاد محترم مشاور که با قبول کردن این کار انگیزه دو چندان را برای انجام دقیق کارها برایم ایجاد نموده و همواره در دوران تحصیل در این دانشگاه مشاوره مهربان و صبور و الگوی کامل اخلاقی بوده‌اند.

در آخر نیز از زحمات پدر و مادرم و تمامی آنهایی که بهانه زیستن و مایه آرامش هستند، صمیمانه تشکر می‌نمایم.

عنوان: برآورد کشتش مواد مغذی با استفاده از تکنیک همجمعی

نام دانشجو: الهام غلامی

استاد راهنما: دکتر کامبیز هژبرکیانی

دوره: کارشناسی ارشد علوم اقتصادی دانشگاه شهید بهشتی

چکیده

امنیت غذایی به دلیل نقشی که در سلامت و بهره‌وری نیروی انسانی ایفا می‌کند از اهمیت زیادی برخوردار است. سیاستگذاری و اتخاذ تصمیمات مناسب در زمینه امنیت غذایی در یک جامعه نیاز به بررسی و شناخت دقیق رفتار مصرف‌کنندگان و همچنین ارزش مواد غذایی دارد. علاوه بر این، توانایی مالی مصرف‌کننده برای اجرای سیاست‌های اتخاذ شده و تأمین سلامت جامعه مهم است. از این رو، در این تحقیق رفتار مصرف‌کنندگان به تفکیک شهری و روستایی و در دو دوره بلندمدت و کوتاه‌مدت با ابزار کشتش مواد مغذی مورد بررسی قرار گرفته است.

برای محاسبه کشتش مواد مغذی به عنوان هدف اصلی این تحقیق، از مدل تقاضای هیونگ و رابطه لن-کستر استفاده شده که در نهایت محاسبه کشتش مواد مغذی به صورت ماتریس $N = S * D$ بیان شده است که در آن N در بردارنده مقادیر کشتش‌های مواد مغذی مربوط به تغییرات درآمد و قیمت مواد غذایی، S بیانگر سهم یک ماده مغذی خاص در هر ماده غذایی است و D ماتریس کشتش‌های تقاضا را معرفی می‌کند. از این رو، تقاضای مواد غذایی مورد نظر را از رهیافت دیتون و مولبائر (۱۹۸۰) و با روش SUR برآورد و با جایگذاری پارامترهای به‌دست آمده در فرمول‌های مربوطه، کشتش‌های مواد غذایی را محاسبه نموده‌ایم.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد جامعه شهری تقریباً حساسیت بیشتری نسبت به تغییرات قیمتی و درآمدی در مقایسه با جامعه روستایی از خود نشان می‌دهند. براساس کشتش‌های درآمدی زیرگروه‌های مواد غذایی توصیه می‌شود یارانه "نان، غلات و فرآورده‌های آن" و "شیر و فرآورده‌های آن و تخم مرغ" در راستای ارتقای کیفی الگوی مصرفی خانوارهای شهری و روستایی به طور هدف‌مند ادامه یابد.

کشش قیمتی زیرگروه گوشت در جامعه شهری بالاترین کمیت را دارد و با توجه به اثرات ناشی از عدم مصرف آن حمایت دولت ضرورت می‌یابد. در جامعه روستایی این موضوع برای گروه "نان و غلات و فرآورده‌های آن" صادق است.

نتایج حاصل از کشش‌های درآمدی مواد مغذی بیانگر آن است که افزایش مخارج صرف شده برای هر زیرگروه از مواد خوراکی منجر به افزایش مواد مغذی می‌شود.

آزمون فرضیه همگنی نیز نشان می‌دهد همگنی براساس تکنیک همجمعی و مدل‌های تصحیح خطا با استفاده از داده‌های هر دو جامعه رد نشده، در حالیکه در حالت ایستای مدل رد می‌شود.

کلید واژه‌ها:

تقاضای مواد غذایی، کشش مواد مغذی، مناطق شهری و روستایی ایران، سری‌های زمانی، تکنیک همجمعی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	پیشگفتار
	فصل اول : کلیات
۲	۱-۱ کلیاتی از تغذیه
۲	۱-۱-۱ تغذیه
۲	۲-۱-۱ غذا
۲	۳-۱-۱ ماده مغذی
۲	۴-۱-۱ کمبودهای تغذیه‌ای
۳	۲-۱ اهمیت تغذیه خوب و سالم
۴	۳-۱ امنیت غذایی
۵	۴-۱ یارانه
۶	۱-۴-۱ تاریخچه یارانه در جهان
۶	۲-۴-۱ تاریخچه یارانه در ایران
۷	۵-۱ یارانه در قانون اساسی و برنامه‌های توسعه اقتصادی
۷	۱-۵-۱ یارانه در قانون اساسی
۸	۲-۵-۱ یارانه در برنامه اول توسعه اقتصادی
۸	۳-۵-۱ یارانه در برنامه دوم توسعه اقتصادی
۸	۴-۵-۱ یارانه در برنامه سوم توسعه اقتصادی
۹	۶-۱ جمع‌بندی
	فصل دوم : مروری بر مطالعات تجربی
۱۱	۱-۲ مقدمه
۱۲	۲-۲ تحقیقات انجام شده در رابطه با الگوی AIDS در خارج

۲۳ تحقیقات انجام شده در رابطه با الگوی AIDS در ایران	۳-۲
۲۹ جمع بندی	۴-۲

فصل سوم : رویکردی به برخی سیستم های معادلات تقاضا

۳۱ مقدمه	۱-۲
۳۲ عمده ترین سیستم معادلات تقاضا	۲-۲
۳۲ سیستم مخارج خطی	۱-۲-۲
۳۲ تابع مطلوبیت غیر مستقیم	۲-۲-۲
۳۶ سیستم معادلات تقاضای روتردام	۳-۲-۲
۳۸ سیستم معادلات تقاضای تقریباً ایده آل	۴-۲-۲
۵۴ جمع بندی	۳-۲

فصل چهارم : شرحی بر داده های آماری

۵۶ مقدمه	۱-۴
۵۶ نحوه محاسبه کشش مواد مغذی	۲-۴
۵۸ اطلاعات مورد استفاده	۳-۴
۵۸ اطلاعات مربوط به ماتریس کشش مواد غذایی	۱-۳-۴
۵۸ اطلاعات مربوط به ارزش مواد مغذی و میزان مصرف هر گروه	۲-۳-۴
۶۱ جمع بندی	۴-۴

فصل پنجم: برآورد سیستم تقاضای تقریباً ایده آل و نتیجه گیری

۷۱ مقدمه	۱-۵
۷۱ بررسی و روش شناسی اقتصادسنجی	۲-۵
۷۲ ریشه واحد و پایایی	۱-۲-۵
۷۵ همجمعی	۲-۲-۵
۷۷ الگوی تصحیح خطا	۳-۲-۵

۷۸	۳-۵	برآورد مدل
۷۸	۱-۳-۵	مرحله اول
۸۵	۲-۳-۵	مرحله دوم
۱۰۵	۴-۵	محاسبه کتیش مواد مغذی
۱۰۵	۵-۵	اهم نتایج حاصله از کتیش های مواد مغذی
۱۱۱	۶-۵	جمع بندی و پیشنهادات
۱۱۶		منابع

پیوست

پیشگفتار

پیشگفتار

الف: مقدمه و ضرورت مطالعه

امروزه علم تغذیه و مسایل پیرامون آن بخاطر ارتباط مستقیمی که با سلامتی افراد جامعه دارد به یک علم حساس و کلیدی تبدیل شده است. متخصصان این حوزه در مطالعات اولیه معتقد بوده‌اند که بدن برای رشد طبیعی تنها به چربی و کربوهیدرات و پروتئین نیاز دارد، اما با مطالعات گسترده‌تر به این نتیجه رسیده‌اند که بدن برای انجام وظایف خود به دریافت بیش از ۴۵ ماده مغذی به‌طور منظم و کافی نیاز دارد، چه بسا کمبود و یا حتی ازدیاد هر کدام از این مواد مغذی با توجه به اهمیتی که در کارکرد بدن دارند، می‌تواند بدن را دچار نارسایی‌های مختلفی نموده و در نهایت زندگی افراد را با خطرات جدی مواجه نماید. بنابراین، مواد خوراکی که توسط افراد مصرف می‌شوند می‌بایست علاوه بر سیری شکم (رفع گرسنگی)، سیری سلولی (سلامت تغذیه‌ای و تامین مواد مورد نیاز بدن) را هم برآورده سازد. اما در عمل مشاهده می‌شود که افراد به دلیل مشغله‌های ذهنی و وقت کم عمدتاً به این مسئله توجه چندانی نداشته و نهایتاً با توجه به بودجه و ترجیحات خود دست به انتخاب زده که در عین حال ممکن است سیری شکم تا حد زیادی مرتفع شود ولی سیری سلولی به دلیل فقدان یا کمبود مواد مغذی چندان تامین نگردد.

برای بررسی میزان مواد مغذی مورد نیاز بدن، متخصصان تغذیه با آزمایشات دقیق، میزان مواد مغذی موجود در هر واحد معین (عمدتاً ۱۰۰ گرم) از مواد غذایی را تعیین و مقادیر حداقل و حداکثر نیاز بدن به این مواد را به‌منظور تامین سلامتی افراد و عدم ایجاد اختلال در کارکرد بدن در جدولی ارائه نموده‌اند.

سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در سطح ملی و بین‌المللی در برنامه‌های توسعه‌ای خود درصدد اریه راه‌کارهای مناسب جهت از بین بردن سوء تغذیه و ترسیم جهانی عاری از فقر، تبعیض و گرسنگی برآمدند. در ایران نیز سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی تحقق عدالت اجتماعی را هدف قرار داده‌اند که از جمله ابزارهای مورد استفاده آنها برای حمایت از اقشار آسیب‌پذیر سیاست حمایتی یارانه می‌باشد اما با این حال یارانه‌های پرداختی از طرف دولت به دلیل اینکه بخش زیادی از مخارج دولت را تشکیل می‌دهد، یکی از بحث‌انگیزترین مباحثی است که از دیرباز تاکنون اذهان اقتصاددانان را به خود مشغول داشته است به‌طوری‌که پس از پایان جنگ تحمیلی و با توجه به نگرش تازه به اهداف توسعه اقتصادی مسئله کاهش تدریجی یارانه‌ها مطرح شده بود. اما یکی از پیامدهای مهم کاهش یارانه‌ها، افزایش قیمت ماده غذایی مشمول یارانه است که علاوه بر اثرگذاری بر مصرف ماده غذایی مذکور، بر مصرف مواد غذایی دیگر و همچنین بر میزان مواد مغذی دریافت شده حاصل از مصرف هر یک از

مواد غذایی نیز اثرگذار خواهد بود. از این رو، توجه به این مهم هنگام اتخاذ تصمیمات حمایتی ضروری می باشد.

ب: هدف از انجام تحقیق

مهمترین هدف این تحقیق محاسبه کتشن های مواد مغذی است تا از آن به عنوان ابزاری جهت تحقق اهدافی در زمینه برقراری امنیت غذایی استفاده شود. بدین نحو که مصرف کشور با هدایت سیاست های حمایتی (پرداخت یارانه) در مسیری درست قرار گیرد.

ج: فرضیه ها

- ۱- کتشن های قیمتی خودی و متقاطع مواد غذایی کوچک تر از یک می باشند.
- ۲- کتشن های درآمدی مواد غذایی کوچک تر از یک می باشند.
- ۳- کتشن های قیمتی مواد مغذی به صورت قدر مطلق کوچک تر از یک می باشند.
- ۴- کتشن های درآمدی مواد مغذی کوچک تر از یک می باشند.
- ۵- با استفاده از تکنیک همجمعی ناهمگنی رد می شود.

د: ساماندهی

این پایان نامه به جز پیشگفتاری که بیان شده است دارای ۵ فصل به شرح ذیل است:

فصل اول: کلیات

فصل دوم: مروری بر مطالعات تجربی

فصل سوم: رویکردی به برخی سیستم های معادلات تقاضا

فصل چهارم: شرحی بر داده های آماری

فصل پنجم: برآورد سیستم تقاضای تقریباً ایده آل و نتیجه گیری.

فصل اول

کلیات

فصل اول: کلیات

۱-۱ کلیاتی از تغذیه

علم تغذیه به طرق مختلفی تعریف شده است ولی با این وجود، جامع‌ترین آن تعریف ارائه شده توسط انجمن خواربار تغذیه جامعه پزشکی آمریکا است:

"تغذیه علمی است که در مورد غذا، مواد مغذی و دیگر مواد موجود در آن و همچنین در زمینه تاثیر مواد مغذی بر یکدیگر و تناسب مقادیر آنها در سلامتی و بیماری به بحث و گفتگو می‌پردازد."^۱
براساس تعریف فوق لازم است برخی از موارد به صورت زیر توضیح داده شوند:

۱-۱-۱ تغذیه

تغذیه به معنای خوردن، هضم و جذب غذا به همراه متابولیسم دفع مواد زائد می‌باشد.

۱-۱-۲ غذا

هر ماده جامد و مایعی که پس از خوردن و هضم در دستگاه گوارش جذب بدن شود، تولید انرژی کند یا در انجام اعمال حیاتی بدن و رشد و نمو نقش داشته باشد، غذا نامیده می‌شود.

۱-۱-۳ ماده مغذی^۲

ترکیبات شیمیایی موجود در انواع مواد غذایی که توسط انسان خورده می‌شود به ماده مغذی معروف است. ریزمغذی‌ها قسمتی از غذا هستند که بدن برای رشد و ترمیم خود و نیز انجام واکنش‌های شیمیایی از آنها استفاده می‌کند. بنابراین، باید آنها را از طریق دریافت کند که براین اساس ۵ نوع ماده مغذی در دو دسته ریزمغذی‌ها و درشت مغذی‌ها تقسیم می‌شوند.

۱- درشت مغذی‌ها: متابولیسم یا سوخت این دسته در بدن تولید انرژی می‌کند. مقدار مصرف روزانه این گروه زیاد بوده و شامل کربوهیدرات‌ها، پروتئین‌ها و چربی‌ها می‌باشد.

۱- گوتری، هلن. (۱۳۷۲) "مبانی علم تغذیه"، ترجمه شهین نیک اعتقاد، مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی تهران.

۲- پایگاه اطلاع رسانی اخبار پزشکی

۲- ریزمغذی‌ها: این دسته از مواد مغذی شامل ویتامین‌ها، عناصر معدنی یا املاح می‌باشند که نقش ساختمانی داشته و از متابولیسم یا سوخت آنها در بدن انرژی حاصل نمی‌شود ولی با این حال در متابولیسم انرژی نقش دارند.

قابل ذکر است، آب نیز به‌عنوان یکی از مهمترین مواد مغذی‌ها بوده که در تمامی واکنش‌ها و فعل و انفعالات بدن نقش دارد.

۱-۱-۴ کمبودهای تغذیه‌ای

به‌طور کلی کمبودهای تغذیه‌ای را می‌توان به دو دسته به شرح زیر تقسیم نمود:

- ۱- کمبودهای اولیه: یعنی غذای خورده شده به دلیل فقدان مواد مغذی مکفی، ناقص بوده است.
- ۲- کمبودهای ثانویه: مشکل به وجود آمده در این حالت ربطی به غذای خورده شده ندارد بلکه، مشکل در مرحله هضم، جذب و متابولیسم رخ می‌دهد. علاوه بر این، بعضی مواقع کمبود اولیه نیز می‌تواند موجب ایجاد کمبود ثانویه گردد. به‌عنوان نمونه اگر کمبود اولیه‌ای به‌صورت کمبود ویتامین D در بدن احساس شود، جذب کلسیم و استخوان‌سازی مختل می‌شود و یا اگر فرد کمبود اولیه انرژی داشته باشد ولو اینکه در رژیم غذای او پروتئین کافی موجود باشد، دچار کمبود پروتئین خواهد شد.

۱-۲ اهمیت تغذیه خوب و سالم

علم تغذیه با توجه به سلامت بدن بر دو اصل کلی "تعادل و تنوع" بنا شده است. بدن انسان برای ادامه زندگی به انرژی نیازمند است و در شرایط عادی این انرژی تماماً با مصرف مواد غذایی تأمین می‌شود. حال در صورتی که انرژی دریافتی با انرژی مورد نیاز بدن برابر باشد فرد در تعادل انرژی قرار می‌گیرد. اما قابل ذکر است رعایت اصل تعادل، به تنهایی قادر نیست سلامت بدن را تضمین نماید بلکه باید این انرژی را از منابع مختلف و متنوعی تأمین کند. در غیر این صورت، به دلیل اینکه هر ماده غذایی دارای تعداد معدودی ریزمغذی است، احتمال سوء تغذیه برای فرد وجود خواهد داشت. علاوه بر این، تمامی ریزمغذی‌ها باید به‌صورت متناسب و کامل دریافت شوند. چرا که عدم کفایت حتی در یک ریز مغذی می‌تواند کار جذب، ساخت و ساز و نیز عملکرد سایر ریزمغذی‌ها را تحت تأثیر قرار داده و باعث بروز سوء تغذیه در فرد شود. از این رو، امنیت غذایی و تلاش‌هایی در جهت تحقق آن مورد توجه واقع شده است.

۳-۱ امنیت غذایی

امنیت غذایی به معنی دسترسی دایم و اقتصادی همه مردم به غذای کافی، سالم و مغذی است به طوری که نیازهای یک رژیم تغذیه‌ای سازگار برای یک زندگی فعال و سالم فراهم شود. بنابراین، این تعریف بر سه محور موجود بودن غذا، دسترسی به غذا و پایداری در دریافت غذا تاکید دارد. از این رو، به عقیده کارشناسان این بخش، سوء تغذیه مسئله‌ای فراتر از تولید مواد غذایی بوده و عواملی مانند: توزیع درآمدها، ناآگاهی مردم، نحوه پرداخت یارانه‌ها و نوسان بهای اقلام خوراکی نقش مهمی را در برقراری آن ایفا می‌کند به طوری که منجر به عدم اجرای الگوی تغذیه صحیح یا به عبارتی الگوی مصرف درست در جامعه می‌شود.

امروزه در اکثر کشورها، توسعه انسانی به عنوان یکی از شاخص‌های اصلی توسعه پایدار به شمار می‌رود. از آنجا که امنیت غذایی، نخستین اصل حفظ و سلامت افراد جامعه می‌باشد می‌تواند نقشی کلیدی در تحقق این امر ایفا نماید. در کشور ما نیز تامین غذا و امنیت غذایی از جمله مهمترین الیته‌های استراتژیک توسعه محسوب می‌گردد به طوری که در سند چشم انداز بیست ساله ایران برخورداری از سلامت، رفاه و امنیت غذایی مطرح شده است. علاوه بر این، ناامنی غذایی نه تنها آثار ناگوار از جنبه سیاسی را به دنبال می‌آورد بلکه از جنبه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی نیز دارای اهمیت بوده و برنامه‌ریزی برای دستیابی به امنیت غذایی و پایداری آن به عنوان یکی از وظایف اصلی دولت تلقی می‌شود. سوء تغذیه نه تنها تقبل هزینه‌های هنگفت بهداشتی و درمانی را اجتناب ناپذیر می‌سازد، بلکه بر رشد جسمی و فکری نیروی انسانی که عامل کلیدی در توسعه اقتصاد پایدار است، اثر منفی دارد و در نتیجه منجر به کاهش کارایی، بهره‌وری، خلاقیت و نوآوری نیروی کار می‌شود. از این رو، سرمایه‌گذاری برای ایجاد امنیت غذایی به همراه ارابه و تبیین الگوی مصرف و تغذیه صحیح می‌تواند امنیت خاطر خانوارها و دولت را فراهم نماید.

بنابراین، با توجه به اهمیت موضوع می‌بایست اقدامات جدی و همه‌جانبه‌ای جهت تامین غذای کافی در سطح ملی، بهبود غذا و تغذیه، فراهم نمودن امکان دسترسی تمامی خانوارها به غذای کافی و ارتقاء بهداشت انجام پذیرد. بر این اساس، مهمترین اقدام در این راستا می‌تواند پرداخت یارانه و هدف‌مند کردن آنها باشد. به این دلیل در ادامه این بخش یارانه و سابقه تاریخی آن توضیح داده خواهد شد.

۱-۴ یارانه

هرگونه پرداخت انتقالی که به منظور حمایت از اقشار کم درآمد و بهبود توزیع درآمد، از محل خزانه دولت و هر آنچه که می‌تواند به خزانه دولت واریز گردد به صورت نقدی یا جنسی به خانوارها و تولیدکنندگان کالا و خدمات تعلق می‌گیرد، یارانه نامیده می‌شود.

تنوع و پیچیدگی محاسبات و کاربردهای گوناگون یارانه‌ها و همچنین تاثیرات و نتایج گوناگونی که روش پرداخت یارانه می‌تواند داشته باشد، ضرورت طبقه‌بندی و تفکیک آن را بیشتر نمایان می‌کند. گستردگی وظایف دولت در اقتصاد منجر به متنوع شدن یارانه‌ها می‌شود. به طوریکه، براساس گستردگی موارد پرداخت، منابع و مصارف می‌تواند به شکل‌های گوناگونی طبقه‌بندی شود که در اینجا به طرز مختصر به آن اشاره می‌شود:

۱- یارانه براساس هدف‌هایی که دولت از پرداخت آنها دنبال می‌کند شامل: یارانه اقتصادی، یارانه سیاسی، یارانه توسعه‌ای و یارانه اجتماعی.

۲- یارانه براساس حساب‌های ملی شامل: یارانه مستقیم و غیر مستقیم.

۳- یارانه براساس انعکاس هزینه‌ای آن در حساب‌های ملی شامل یارانه پنهان و آشکار.

۴- یارانه براساس موضوع مورد کمک شامل: کود، سم، بذر، شکر، روغن، گندم و.....

۵- یارانه براساس مرحله‌ای که کالا یا خدمت مشمول دریافت آن می‌شود شامل: یارانه تولیدی، مصرفی، توزیعی، وارداتی و خدماتی.

با توجه به اهمیت نهادینه کردن امنیت غذایی (دسترسی همه افراد جامعه به غذای کافی و سالم) و بهبود تغذیه و در نتیجه کاهش بیماری حاصل از سوء تغذیه و ارتقاء سلامت جامعه، بخش عمده‌ای از یارانه‌های توزیعی از سوی دولت به حمایت از اقشار آسیب پذیر (در بخش مصرف) اختصاص داده می‌شود. در تحقیق حاضر نیز با توجه به هدف موضوع، یارانه کالاهای اساسی که به تامین نیازهای خوراکی انسان کمک می‌کنند، مورد توجه می‌باشد.

یارانه کالاهای اساسی در ایران معمولاً به دو صورت پرداخت می‌شود:

۱+ کالاها به صورت کالا برگ (کوپن) در اختیار افراد قرار می‌گیرد و در حال حاضر شامل روغن، قند و شکر، پنیر و برنج بوده که بر اساس مصوبات سالانه به تمامی خانوارهای شهری و روستایی تعلق می‌گیرد.

۲- یارانه‌ها به صورت دخالت در قیمت‌های برخی از کالاها نظیر شیر، دارو و شیر خشک و گندم به طور عام پرداخت می‌شود. بدین صورت، هیچ‌گونه محدودیتی در مصرف این قبیل کالاها وجود ندارد. بدیهی است، تحت چنین شرایطی هر فرد به میزان مصرف خود از یارانه‌ها بهره‌مند خواهد شد.

۱-۴-۱ تاریخچه یارانه در جهان

قبل از جنگ جهانی با حاکم بودن مکاتب کلاسیک و نئوکلاسیک بر اقتصاد غرب، دولت اجازه دخالت در فعالیت‌های اقتصادی را نداشت. اما با بروز جنگ و پدیدار شدن تورم همراه با رکود شدید، اندیشه‌های اقتصادی کینزی مطرح شد که در آن دولت به‌عنوان یکی از مهمترین عامل تنظیم‌کننده و تعدیل‌کننده فعالیت‌های اقتصادی قلمداد می‌شد و براین اساس به تدریج کنترل در بخش سیاست‌گذاری مالی و پولی و اداره بخش عمومی به دولت سپرده شد و از همین دوران بود که یارانه به مفهوم امروزی خود شکل گرفت. در حال حاضر اتخاذ سیاست‌های حمایتی مناسب و پرداخت یارانه یکی از سیاست‌های رایج در کشورهای در حال توسعه و حتی کشورهای توسعه یافته محسوب می‌شود که به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم تنظیم سیاست‌های اقتصادی برای حمایت از قشرها و بخش‌های مختلف اقتصادی به‌کار می‌رود. یکی از اهداف این سیاست‌ها ممکن است کمک به مصرف‌کنندگانی باشد که قادر به تهیه برخی از کالاها یا ارزاق حیاتی نیستند. این در حالی است که یکی از انواع یارانه‌ها، یارانه‌های مصرفی است و آن حمایتی است که دولت از مصرف‌کنندگان به عهده می‌گیرد و هدف دولت ممکن است کمک رفاهی به گروه خاصی از مصرف‌کنندگان و یا تمامی افراد یک کشور و یا ممکن است تعدیل درآمد گروه‌های اجتماعی و افزایش نسبی رفاه طبقات کم‌درآمد باشد.

۱-۴-۲ تاریخچه یارانه در ایران

سیاست‌های حمایتی دولت در بخش کشاورزی با نوعی تخفیف مالیاتی در دوران صفویه شروع شد و بعدها در دوران قاجار این سیاست در جهت توسعه زراعت اتخاذ شده بود که در آن دادن بذر و مساعده به مستاجر پیش‌بینی شده بود. نخستین دخالت مستقیم دولت ایران در عرضه و تقاضا از سال ۱۳۱۱ با تاسیس سیلو در تهران، به منظور خرید و ذخیره گندم توسط سازمان غله برای مقابله با کمبودهای احتمالی آغاز شد. در حالی که نظام سهمیه‌بندی در ایران همراه با یارانه به زمان جنگ جهانی برمی‌گردد. با این وجود سابقه پرداخت یارانه به مفهوم کنونی به دهه ۴۰ می‌رسد که تنها گوشت و گندم را دربر می‌گرفت و تا قبل از افزایش درآمد حاصل از نفت (دهه ۵۰) به دلیل رشد و تورم متعادل، این رقم اندک بود. به‌طوری‌که کل یارانه پرداختی دولت بابت تفاوت